

Тенденции в изобразяването
и репрезентациите на
социалните полове
в учебниците за първи клас

Защо учебниците за първи клас?

Вход на задължителната образователна степен

- Създават/утвърждават първите групово сравними понятия за социален пол и неговата социална значимост
- Тиражират “формообразуващи” модели на отношение и поведение:
  - между половете;
  - между членовете на определен социален пол като приемливи ↔ неприемливи

Учебните програми за първи клас

При анализирането на учебниците
Консултативният център обръща
внимание на заложените в учебните
програми цели и очаквани резултати от
обучението

Кое ни направи впечатление?

Липсва ясно артикулирано
понятие за възпитание в
равноправие и
равностойност на
социалните полове,

което води до →

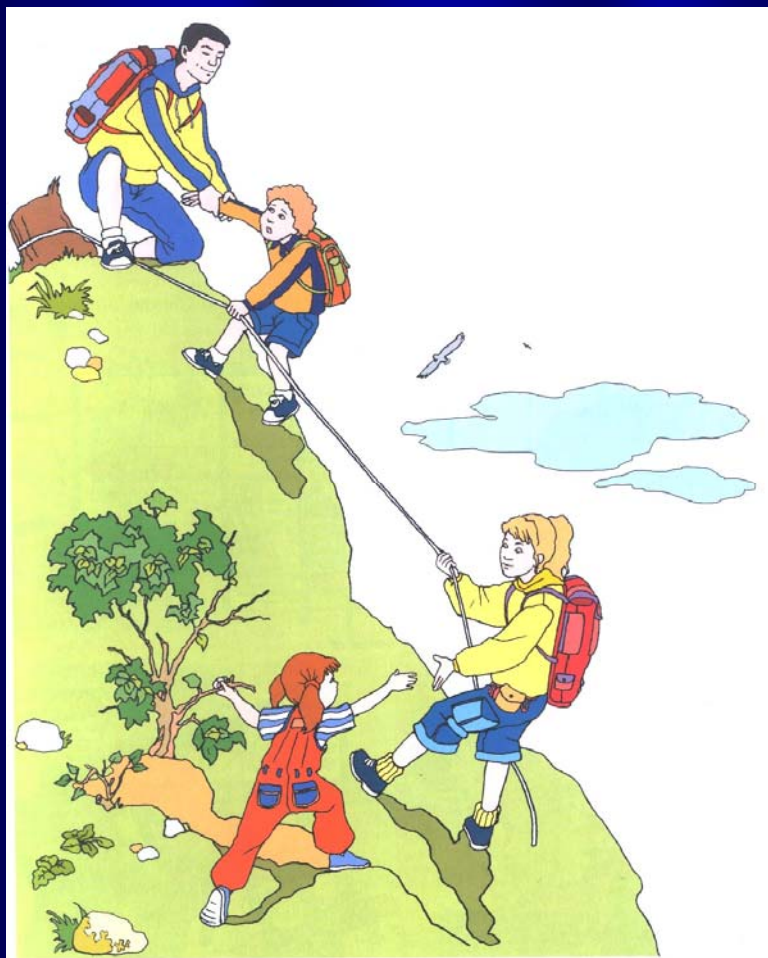
Наблюдаваните тенденции

- Стремех социалните полове да бъдат равностойно и равноправно представени в тяхното взаимодействие (разнообразен набор от социални роли и видове дейности, в които са въввлечени)
- Преповтаряне на стереотипи и традиционни модели, които ограничават социалните полове като:
  - ✓ Начин на обличане
  - ✓ (Очаквано) поведение и изява на способности
  - ✓ Поемане на социални роли в семейството и обществото, със съответно приписвания им социален статус

Нашите наблюдения и опасения

- В разглежданите учебници преобладава визуалният материал
- Той може да се тълкува и разказва различно в класната стая: разчита на активността на първокласниците за извличане на знания от досегашния им опит
- Визуалният материал има собствено послание, което:
  - Може да не съответства на опита на учениците и да затормози идентификацията на образи и роли
  - Да утвърждава "правилния" модел на (само)отношение и взаимодействие между половете с маргинализиране на социално-полови идентичности

Равноправно и равностойно активни

Роден край, Булвест 2000, с. 17

Роден край, Булвест 2000, с. 16

Изобразително изкуство, Просвета, с.23

Какво виждате?

Роден край, Просвета, с. 52

Домашен бит и техника,
Просвета, с. 25

Кой твори историята?

Роден край, Булвест 2000 и Просвета

Количествено проявяване на маргинализацията

В повечето учебници представителите на мъжкия пол са с по-висока честотност на представяне. Например:

- ❖ Домашен бит и техника - 3:1,
- ❖ Роден край - 2 : 1,
- ❖ Буквар - 2:1

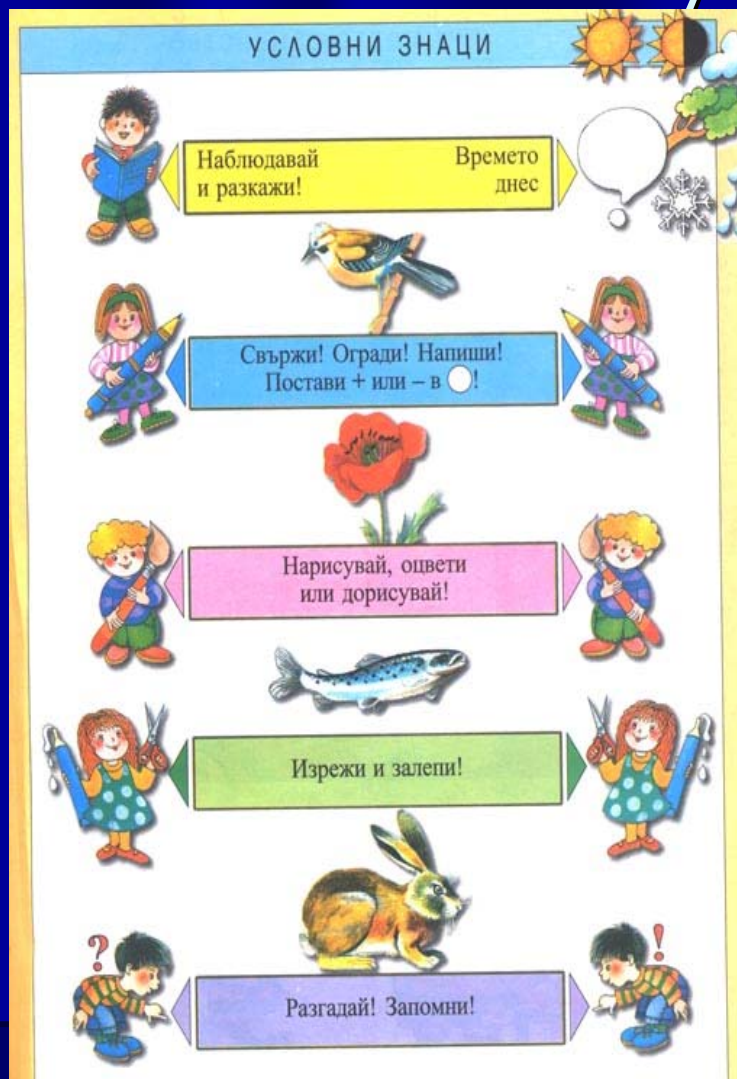
Изключение:

- ❖ Изобразително изкуство – 3-4 пъти повече момичета/жени са изобразени в картините и илюстрациите

Качествено проявяване на маргинализацията (при сравнение в подобни и/или в идентични ситуации)

- Предпочитане на мъжки образи при онагледяване на социално значими “дейности” и “активност/инициативност” – изразяват представителност, рационалност, иновативно творчество
- Предпочитане на женски образи при онагледяване на емоционални състояния, подчинение/спазване на правилата – изразяват естетизъм, емоционалност, репродуктивно творчество

Илюстриране на тенденцията за предпочитание на момчетата във визуалното представяне на задачите за изпълнение от учениците

Илюстрации за стереотипно представяне – ВЪНШЕН ВИД И ПОВЕДЕНИЕ

- “Домашен бит и техника” за 1 клас
- “Ползата от колелата”, с. 26
- Момчетата са “техниците”, активните, изобретателните
- Момичето е “ползвател” на техниката, емоцията е страх

Илюстрации за стереотипно представяне – контекст и дейности

В подобни ситуации

- Момчетата са разнообразно активни:
- ✓ Нормонарушители (палят огън на забранени места, свалят птичи гнезда)
- ✓ Опазват околната среда – събират отпадъци, садят дървета
- Момичетата са:
пасивни съзерцатели, радват се на красотата на природата

Роден край, Просвета, с. 32

Професионална ориентация – представена възможност за избор и мотивация

КАКЪВ ДА СТАНА?

Уча и мечтая!
Какъв да стана?

Обичам да работя с компютър.

Искам да съм машинист.

Искам да стана известен готвач.

Искам да стана опитен летец.

28

Искам да бъда лекар и да лекувам хората.

Искам да съм конструктор и да създавам роботи.

Искам да стана строител и да строя модерни жилища.

Искам да съм капитан на голям кораб.

Разкажи ни за твоите мечти.

😊 Художникът е разменил местата на двата от героите. Открий кой са те!

29

Тенденции в стереотипното изобразяване и представяне на социалните полове

- “предписателен” код на обличане и приемлив външен вид:
  - ✓ Момчета/жени - пола/блуза/рокля, дълга коса; (спретнати)
  - ✓ Момчета/мъже – ризи/панталони, костюми, шапки; (може и немарливи)
- типологизиране на физически, интелектуални и емоционални способности и психологически характеристики, закрепвани почти еднозначно към пол
  - ✓ Момчета/жени – грижовни, прилежни, послушни, емоционални, кокетни
  - ✓ Момчета/мъже – изявен ум, палави, смели, действени
- Социално-полово обусловено поведение и отношение
  - ✓ Момчета/жени – по-пасивни, нужда от покровителство и напътствия, репродуктивно творчество
  - ✓ Момчета/мъже – по-активни, инициативни, иновативно творчество

Тенденции в стереотипното изобразяване и представяне на социалните полове

- Социални роли, професии и хобита
- ✓ Момчета/жени – майки, домакини, работещи в обслужващата и социална сфера; индивидуални спортове; семейни и приятелски сбирки
- ✓ Момчета/мъже – разнообразни професии (интелектуални, физически, творчески), бащи; колективни спортове и интелектуални занимания
- Взаимодействие между половете (социален статус, лидерство и власт)
- ✓ Момчета/жени – подчинена позиция, изпълнители
- ✓ Момчета/мъже – лидери, властови позиции (глава на семейство, началник)